

עובר אורח – רחם עליה ושתוק

מיידיש: עמוס נוי ורחל שליטא

אנה מרגולין (ביידיש: אננא מאַרגאָלין) הוא שם העט של רוזה לבנסבוים, שנולדה בבלרוס ב־1887 ומתה בניו יורק ב־1952. ב־1911 היא הגיעה לתל אביב עם בעלה, הסופר משה סתווי (סטבסקי), וכאן ילדה את בנה. זמן קצר לאחר הלידה התפרקו נישואין אלה, והיא עברה לניו יורק, כשהיא משאירה בארץ ישראל את ילדה, שאותו לא ראתה מאז (בנה הוא נעמן סתווי, מראשוני משטרת ישראל שהיה המושל הצבאי של הגליל). היא אמנם הוציאה בחייה רק ספר שירים אחד בסוף שנות העשרים של המאה הקודמת, ועוד אחד יצא מעיזבונה לאחר מותה, אבל היא נחשבת לאחת המודרניסטיות הבולטות ופורצות הדרך של הקבוצה הניו יורקית בשירת יידיש.

"אל תאמר שום דבר" הוא שיר שנחקק על מצבתה של המשוררת על פי בקשתה, למעט שתי השורות הראשונות (המובאות כאן בתוך סוגריים מרובעים) – עובדי בית הקברות היהודי בקווינס, שתופעל על ידי קואופרטיב סוציאליסטי וקבורים בו ב"שורת הסופרים" לא רחוק מקברה הבודד של מרגולין כמה מסופרי היידיש הגדולים של ניו יורק, סירבו לכתוב על מצבה טקסט כל־כך בוטה. בשורה הראשונה בשיר המופיע על המצבה (שהיא השורה השלישית בשיר המקורי) כתוב "יופייה"; מרגולין עצמה תיקנה את זה ל"חייה" בכתב יד, וכך הוא יצא אחרי מותה, ובתרגום לאנגלית. השיר בפרוזה "אתה" מובא כאן בתרגום רחל שליטא.

ע"נ

אל תאמר שום דבר*

[זו עם שְׂדֵי הַשִּׁישׁ הַקָּרִים שְׁלֵה,
וְעַם יְדִיָּה הַדְּקוֹת, הַבְּהִירוֹת],
הִיא פְּזִירָה אֶת חֵיִיָּה לְרִיק
עַל זָבֵל, עַל שׁוֹם דְּבָר.

* מיידיש: עמוס נוי.

אולי רצתה זאת כן, אולי השתוקקה
לְאַמְלֵלוֹת הַזֶּה, לְשִׁבְעַת סְכִינֵי הַכָּאב,
לְשׁוֹפֵף אֶת יַיִן הַחַיִּים הַקָּדוֹשׁ
עַל זָבֵל, עַל שׁוֹם דָּבָר.

עֵתָה הִיא שׁוֹכֶכֶת בְּפָנִים רְצוּצוֹת,
רוֹחָה הַמְבֹזָה כְּבֹר עֲזָבָה אֶת הַכְּלוֹב,
עוֹבֵר אֶרֶח, רַחֵם עָלֶיהָ, וּשְׁתַּק –
אֶל תֹּאמֶר שׁוֹם דָּבָר.

אָטִי וְקוֹרֵן*

אָטִי וְקוֹרֵן
שָׁח מִצַּחֲךָ הַכָּבֵד אֶל מִצַּחֲךָ,
עַד שְׁאֲשָׁךְ הַשְׁחָרָה טְבֵּלָה
בְּאֵשׁ שְׁלִי, הַכְּחָלָה

וְחִדְרֵי נִמְלָא קִיץ
וְחִדְרֵי נִמְלָא לַיִל
וְאֶת עֵינֵי הַמוֹאֲרוֹת, הַדּוֹמְעוֹת, עֲצֻמָּתִי
וּבְכִיתִי חֲרִישִׁית בְּקִיץ שְׁלִי, הָאֲחֵרוֹן

* מיידיש: עמוס נוי.

אני עוברת דרךך בתוך זהר ברברי, כמו דרך עיר מובסת.
ארבעה כושים נושאים את שולי גלימתי המשבצת זהב ורקומה בטוס ופרחי פרג.
מאחורי צועדים לוחמים, בורקים בחרבות קצרות, בזרועות וברכים חשופות; אנשי
דת בבגדי כתנה לבנים; חבורה שלמה של משוררים במשי שחר וארגמן, ופילי ענק
מגיחים, נושאים על גבם את אליליה העלזים של ארץ מולדתי, קופים מקדשים
וצפרים צבעוניות, צוחות במתיקות ובפראות, תחת שמים זרים.

אני צועדת דרךך כמו דרך עיר מובסת.

קולות חוגגים מעיפים את שמי השמימה, כמו להבת אש כאובה, והוא צונח מטה
מתנפץ לרסיסים, בניצוצות מרצדים. בערמות נערמים אזורגים ואבני אדם שאתה
כרית מתוך מעמקיך, והם דבוקים בעפרך, בדמך ובצערך.

אך הנה אותו רחוב אפל ומתפתל, שאני חוששת להניח בו את רגלי, הנה אותה דממה
דרוכה בתוך תוכך, במקום ששמי לא הושר מעולם... במקום שהצללים אינם קדים
בפני.

אתה עירי המובסת. בתוך מקדשיך הנטושים, העגומים, הצבתי את אלילי. ושיר ההלל
שנסית לשיר לכבודם בקול מהסס, הוא כמו שמש ואהבה.

אולם שם, בסמטאות שקטות ונדחות, הבחנתי, בתוך האפלה, בעינים מלאות משטמה.
ראיתי הבזק של סכין. וכשבאלף ידיים חבקת את גופי בלילה, בכל אחת מהן היתה
תבוסה.

* מיידיש: רחל שליטא.